

รายงานสรุปผลการขับเคลื่อนนโยบายกรมปศุสัตว์ (DLD Co-ordinator : DLD-C) ระดับพื้นที่จังหวัดระยอง
รอบการประเมินที่ ๑/๒๕๖๙

ภารกิจ บูรณาการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคระบาดสัตว์

แผนงานที่ ๔ บูรณาการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคระบาดสัตว์

กิจกรรมหลัก : เฝ้าระวังและติดตามการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคระบาดสัตว์

วัตถุประสงค์ :

- เพื่อเฝ้าระวังและติดตามผลการดำเนินงานเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคระบาดสัตว์ในจังหวัดระยอง

ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย :

- จัดทำแผนและติดตามผลการให้วัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ การเก็บตัวอย่างเฝ้าระวังโรคระบาดสัตว์ และการฉีดพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อโรคในพื้นที่เสี่ยงโรคระบาดสัตว์สำคัญ จำนวน ๑ แผนงาน
- รวบรวมและสรุปข้อมูลสถิติการเกิดโรคระบาดสัตว์ในจังหวัดระยอง ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๙ จำนวน ๑ แดชบอร์ด
- ดำเนินการวิเคราะห์ทางระบาดวิทยาการเกิดโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่จังหวัดระยอง และแนวทางการป้องกันและควบคุมโรค จำนวน ๑ ครั้ง

ผู้รับผิดชอบหลัก :

- กลุ่มพัฒนาสุขภาพสัตว์ กลุ่มยุทธศาสตร์และสารสนเทศการปศุสัตว์ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดระยอง
- สำนักงานปศุสัตว์อำเภอ
- ศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ภาคตะวันออก
- ด้านกักกันสัตว์ชลบุรี
- ด้านกักกันสัตว์จันทบุรี

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง :

- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่

ระยะเวลาดำเนินงาน : เดือนตุลาคม ๒๕๖๘ - มีนาคม ๒๕๖๙

ผลการดำเนินงาน :

กิจกรรมย่อยที่ ๑ การให้วัคซีน การเก็บตัวอย่างเฝ้าระวังโรค และการฉีดพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อโรค รอบที่ ๑/๒๕๖๙ โดยดำเนินการจัดทำแผนการให้วัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ แผนการเก็บตัวอย่างเฝ้าระวังโรค และแผนการฉีดพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อโรค จังหวัดระยอง จำนวน ๑ แผนงาน พร้อมกำกับติดตามและรายงานผลการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคผ่านที่ประชุมคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบายกรมปศุสัตว์ (DLD Co-ordinator : DLD-C) ระดับพื้นที่จังหวัดระยอง เป็นประจำทุกเดือน รวมจำนวน ๖ ครั้ง รายละเอียดดังตารางที่ ๑ โดยมีเป้าหมายการดำเนินงานไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐

ตารางที่ ๑ แสดงแผนและผลการการให้วัคซีน การเก็บตัวอย่างเฝ้าระวังโรค และการฉีดพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อโรคในพื้นที่เสี่ยงโรคระบาดสัตว์ จังหวัดระยอง รอบประเมินที่ ๑/๒๕๖๙

แผนการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคระบาดสัตว์ จังหวัดระยอง	แผน	ผล	หน่วยนับ	ร้อยละ
การให้วัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์				
- วัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย ๒ โทป์ในโคเนื้อ กระบือ แพะ แกะ รอบที่ ๑/๒๕๖๙	๒๑,๒๙๐	๑๙,๗๓๐	ตัว	๙๒.๖๗
- วัคซีนป้องกันโรคนิวคาสเซิลและหลอดลมอักเสบติดต่อกันในสัตว์ปีก รอบที่ ๑ - ๒/๒๕๖๙	๖๘,๐๐๐	๖๘,๐๐๐	ตัว	๑๐๐.๐๐
- วัคซีนป้องกันโรคคหิวหวัดในสัตว์ปีก	๒๗,๐๐๐	๑๓,๕๐๐	ตัว	๕๐
- วัคซีนกาฬโรคเป็ด	๒๕,๒๐๐	๑๒,๖๐๐	ตัว	๕๐
การเก็บตัวอย่างเฝ้าระวังโรคระบาดสัตว์				
- เฝ้าระวังโรคระบาดสัตว์ที่สำคัญในม้า (การตรวจหาเชื้อไวรัสโรคโลหิตจางติดเชื้อและโรคกาฬโรคแอฟริกาในม้า)	๙๗	๘๕	ตัวอย่าง	๘๗.๖๓
- เฝ้าระวังโรคล้มปี่ สกีน ในโค	๕	๕	ตัวอย่าง	๑๐๐
- เฝ้าระวังโรคในสัตว์ปีก (โรคไขหวัดนก โรคนิวคาสเซิล และโรคเซลโมเนลลา)	๗๒๒	๒๖๔	ตัวอย่าง	๓๖.๕๗
- เฝ้าระวังป้องกันโรคในสุกร (โรคคหิวหวัดแอฟริกาสุกร โรคคหิวหวัดสุกร และโรคปากและเท้าเปื่อย)	๒๖๑	๑๓๘	ตัวอย่าง	๕๒.๘๗
การทำลายเชื้อโรคในพื้นที่เสี่ยงโรคระบาดสัตว์				
- ฉีดพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อในพื้นที่เสี่ยงโรคระบาดสัตว์ปีก ณ ฟาร์มสัตว์ปีกรายย่อย โรงฆ่าสัตว์ปีก และพื้นที่เสี่ยงโรคระบาดสัตว์ปีก	๗,๑๒๔	๓,๕๗๔	แห่ง	๕๐.๑๗

กิจกรรมที่ ๒ รวบรวมข้อมูลสถิติการเกิดโรคระบาดสัตว์ในจังหวัดระยอง ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๙ โดยดำเนินการสรุปสถิติการเกิดโรคระบาดสัตว์ในจังหวัดระยองและรายงานผ่านที่ประชุมคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบายกรมปศุสัตว์ (DLD Co-ordinator : DLD-C) ระดับพื้นที่จังหวัดระยอง เป็นประจำทุกเดือน ๆ ละ ๑ ครั้ง (ในการประชุมครั้งที่ ๑๐/๒๕๖๘ - ๓/๒๕๖๙) รวมจำนวน ๖ ครั้ง รายละเอียดดังตารางที่ ๒ พร้อมจัดทำแดชบอร์ดสรุปข้อมูล รายละเอียดตามลิงก์ <https://shorturl.asia/dm๒Sn>

ตารางที่ ๒ แสดงสถิติการเกิดโรคระบาดสัตว์ในจังหวัดระยอง ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๙

ที่	วันที่เกิดโรค	ชุมชน/หมู่ที่	พื้นที่เกิดโรค		ชนิดสัตว์	ชนิดโรคระบาดสัตว์
			ตำบล	อำเภอ		
๑.	๓ ต.ค. ๒๕๖๘	๑	ปลวกแดง	ปลวกแดง	สุนัข (จรจัด)	โรคพิษสุนัขบ้า
๒.	๖ ต.ค. ๒๕๖๘	๔	ทับมา	เมืองระยอง	สุนัข (จรจัด)	โรคพิษสุนัขบ้า
๓.	๖ ต.ค. ๒๕๖๘	๒	นิคมพัฒนา	นิคมพัฒนา	สุนัข	โรคพิษสุนัขบ้า
๔.	๑๐ ต.ค. ๒๕๖๘	๖	ทับมา	เมืองระยอง	สุนัข (จรจัด)	โรคพิษสุนัขบ้า

ที่	วันที่เกิดโรค	ชุมชน/หมู่ที่	พื้นที่เกิดโรค		ชนิดสัตว์	ชนิดโรคระบาดสัตว์
			ตำบล	อำเภอ		
๕.	๑๕ ต.ค. ๒๕๖๘	๗	เนินพระ	เมืองระยอง	สุนัข (จรจัด)	โรคพิษสุนัขบ้า
๖	๑๗ ต.ค. ๒๕๖๘	๖	แม่น้ำคู้	ปลวกแดง	โคเนื้อ	โรคไทเลเรีย
๗.	๒ ธ.ค. ๒๕๖๘	ชุมชนมาบยา	มาบตาพุด	เมืองระยอง	สุนัข (จรจัด)	โรคพิษสุนัขบ้า
๘.	๔ ธ.ค. ๒๕๖๘	๕	ป่ายูบใน	วังจันทร์	สุนัข (จรจัด)	โรคพิษสุนัขบ้า
๙.	๑๘ ธ.ค. ๒๕๖๘	๓	ป่ายูบใน	วังจันทร์	สุนัข	โรคพิษสุนัขบ้า
๑๐.	๘ ม.ค. ๒๕๖๙	ชุมชนอิสลาม	มาบตาพุด	เมืองระยอง	สุนัข (จรจัด)	โรคพิษสุนัขบ้า
๑๑.	๑๕ ม.ค. ๒๕๖๙	๔	ปลวกแดง	ปลวกแดง	สุนัข (จรจัด)	โรคพิษสุนัขบ้า
๑๒.	๑๖ ม.ค. ๒๕๖๙	๑	หนองบัว	บ้านค่าย	สุนัข (จรจัด)	โรคพิษสุนัขบ้า
๑๓.	๒๘ ม.ค. ๒๕๖๙	๙	หนองละลอก	บ้านค่าย	สุนัข	โรคพิษสุนัขบ้า
๑๔.	๙ ก.พ. ๒๕๖๙	๑	หนองตะพาน	บ้านค่าย	สุนัขจรจัด	โรคพิษสุนัขบ้า
๑๕.	๑๑ ก.พ. ๒๕๖๙	๑๑	หนองละลอก	บ้านค่าย	สุนัขจรจัด	โรคพิษสุนัขบ้า
๑๖.	๒๕ มี.ค. ๒๕๖๙	๖	มาบข่า	นิคมพัฒนา	ม้า	โรคโลหิตจางติดเชื้อในม้า

กิจกรรมที่ ๓ การวิเคราะห์ทางระบาดวิทยาการเกิดโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่จังหวัดระยอง และแนวทางการป้องกันและควบคุมโรค

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ภาคตะวันออกชลบุรีนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางระบาดวิทยาการพบโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่ซ้ำเดิมในจังหวัดระยอง พร้อมข้อเสนอแนะแนวทางในการป้องกันและควบคุมโรค จากคราวลงพื้นที่ศึกษาและเก็บข้อมูลร่วมกับสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดระยอง สำนักงานปศุสัตว์อำเภอ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง และผู้นำชุมชนในพื้นที่ โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลผ่านที่ประชุมคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบายกรมปศุสัตว์ (DLD-C) ระดับพื้นที่จังหวัดระยอง ครั้งที่ ๒/๒๕๖๙ รายละเอียดดังนี้

ที่มาและความสำคัญ ด้วยสถิติการเกิดโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่อำเภอเมืองระยอง ในระยะ ๓ ปีย้อนหลังพบการเกิดโรคในสุนัขพื้นที่เดิมและมีรัศมีการเกิดโรคที่ทับซ้อนกัน และจากการศึกษาข้อมูลย้อนหลังพบว่ามีการเกิดโรคพิษสุนัขบ้าอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๕๖๑ จนถึงปัจจุบัน ประกอบกับยังคงพบผู้เสียชีวิตในพื้นที่ในปีพ.ศ. ๒๕๖๖ และ ๒๕๖๘ สำหรับการศึกษาจะเลือกศึกษาในช่วงเดือนมีนาคม - สิงหาคม ๒๕๖๘ โดยในช่วงดังกล่าวพบผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้าในเดือนมิถุนายน ๒๕๖๘ ซึ่งเป็นบุคคลกลุ่มเสี่ยงเนื่องจากมีพฤติกรรมชอบให้อาหารสัตว์จรจัด และต่อมาในช่วงเดือนกรกฎาคม ๒๕๖๘ พบโรคในสัตว์ ๒ ตัวอย่าง ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน จึงเป็นเหตุให้ต้องทำการศึกษาและหาวิธีป้องกันการเกิดโรคดังกล่าว

วัตถุประสงค์ เพื่ออธิบายลักษณะระบาดวิทยาของการเกิดโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่ เพื่อหาสัตว์ต้องสงสัยโรคพิษสุนัขบ้าเพิ่มเติม ตลอดจนเพื่ออธิบายแนวทางและความทันท่วงทีของการควบคุมโรคในพื้นที่ในช่วงเดือนมีนาคม - สิงหาคม ๒๕๖๘ รวมทั้งเพื่อประเมินความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของคนในชุมชน และหาปัจจัยเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับการเกิดโรคในครั้งนี้

วิธีการศึกษา จะกำหนดนิยามการเกิดโรค แบ่งเป็น สัตว์ต้องสงสัย หมายถึง สุนัขในพื้นที่อำเภอเมืองระยอง ที่แสดงอาการเข้าข่ายตามนิยามโรคพิษสุนัขบ้า หรือมีประวัติเสี่ยงสัมผัสสัตว์ที่เป็นโรคในช่วงที่

ทำการศึกษาและเสียชีวิตลง และสัตว์ยืนย่น หมายถึง สัตว์ที่มีผลตรวจยืนยันทางห้องปฏิบัติการว่าเป็นโรคพิษสุนัขบ้า นิยามพื้นที่เกิดโรค คือ ตำบลที่มีการรายงานโรคในสัตว์ในระยะเวลาที่ศึกษา พื้นที่ไม่เกิดโรค คือ ตำบลที่ไม่มีรายงานการเกิดโรคพิษสุนัขบ้าต่อเนื่องอย่างน้อย ๕ ปี โดยดำเนินการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ เกี่ยวกับขั้นตอนการปฏิบัติด้านการควบคุมและป้องกันโรคในพื้นที่ดำเนินการสอบสวนโรค สืบหาประวัติสัตว์ป่วยเพิ่มเติม รวมทั้งทำแบบสอบถามด้านความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมของคนในชุมชนต่อโรคพิษสุนัขบ้า เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

ผลการศึกษา ในเดือนมิถุนายน ๒๕๖๘ พบผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า จำนวน ๑ ราย ต่อมาในเดือนกรกฎาคม ๒๕๖๘ พบสัตว์เสียชีวิตยืนยันโรคพิษสุนัขบ้า จำนวน ๒ ตัวอย่างในพื้นที่ตำบลมาตาพุดและตำบลเนินพระ และในเดือนสิงหาคม ๒๕๖๘ พบสัตว์เสียชีวิตยืนยันโรคพิษสุนัขบ้า จำนวน ๑ ตัวอย่างในพื้นที่ตำบลเนินพระ และสัตว์ต้องสงสัยเสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า ๔ ตัวอย่าง โดยในสัตว์ป่วยยืนยันพบว่าทุกตัวเป็นสัตว์จรจัดและไม่เคยได้รับวัคซีนทั้งหมด อาการหลักที่พบ ได้แก่ วิงโดยไร้จุดหมาย เดินเซ น้ำลายไหล และพยายามกัดสัตว์ตัวอื่นสำหรับในสัตว์ป่วยต้องสงสัย ร้อยละ ๗๕ เป็นสัตว์จรจัดอายุมากกว่า ๑ ปี ไม่ได้รับการฉีดวัคซีนทั้งหมด และร้อยละ ๕๐ มีประวัติสัมผัสสัตว์ป่วยยืนยัน อาการหลักที่พบ ได้แก่ น้ำลายไหลมาก และวิงโดยไร้จุดหมาย

ลักษณะพื้นที่เกิดโรค ตำบลมาตาพุดจุดเกิดโรคอยู่ในแหล่งชุมชน ใกล้ตลาด มีสัตว์จรจัดจำนวนมาก และมีผู้ให้อาหารสัตว์จรจัด โดยสัตว์ในพื้นที่จับบังคับยาก ทำให้มีข้อจำกัดในการฉีดวัคซีนป้องกันโรค ตำบลเนินพระจุดเกิดโรคอยู่บริเวณถนนเลียบชายหาด มีร้านอาหาร จุดทิ้งขยะและทิ้งอาหาร มีสุนัขจรจัดอาศัยอยู่ รวมทั้งมีผู้คนมาให้อาหารสุนัขจรจัดอย่างต่อเนื่อง โดยบ้านผู้เสียชีวิตอยู่ในรัศมีการเกิดโรคในสัตว์ดังกล่าว

ลำดับเหตุการณ์การเกิดโรคในสัตว์ป่วยยืนยันตัวที่ ๑ พื้นที่ตำบลมาตาพุด ผู้ให้อาหารรายงานว่าเมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๘ สุนัขตัวนี้ถูกกัดโดยสุนัขจรจัดตัวอื่นซึ่งผู้ให้อาหารไม่คุ้นหน้า ต่อมาในวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘ สุนัขตัวดังกล่าวเริ่มแสดงอาการและกัดสุนัขบริเวณนั้น ๒ ตัว จึงแจ้งเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ดำเนินการยิงยาสลบและนำไปกักสังเกตอาการ พร้อมฉีดวัคซีนสัตว์ในบริเวณดังกล่าว และในวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๘ สุนัขได้เสียชีวิตลงและผลตรวจยืนยันพบเป็นโรคพิษสุนัขบ้า

สำหรับในสัตว์ป่วยยืนยันตัวที่ ๒ พื้นที่ตำบลเนินพระ ในวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๘ สุนัขเริ่มแสดงอาการพฤติกรรมเปลี่ยนและซึมลง ในวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘ เริ่มกัดสุนัขตัวอื่น ผู้ให้อาหารจึงแจ้งไปยังเจ้าหน้าที่อปท.ในพื้นที่ ทั้งนี้ ไม่ได้แจ้งให้เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ทราบทันที โดยสุนัขเสียชีวิตลงในวันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๘ และในวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๖๘ ผลตรวจยืนยันพบเป็นโรคพิษสุนัขบ้า เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ดำเนินการสอบสวนโรคและฉีดวัคซีนสัตว์ในบริเวณจุดเกิดโรคในวันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๘ ต่อมาในวันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๖๘ สุนัข ๒ ตัวที่ถูกสัตว์ป่วยยืนยันตัวที่ ๒ กัด เริ่มแสดงอาการและเสียชีวิต โดยส่งซากตรวจ ๑ ตัวอย่าง ผลตรวจยืนยันพบเป็นโรคพิษสุนัขบ้า (สัตว์ป่วยยืนยันตัวที่ ๓) ทั้งนี้ สัตว์ตัวที่ ๓ เคยได้รับการฉีดวัคซีนภายหลังถูกสัตว์ตัวที่ ๒ กัดจำนวน ๓ เข็มก่อนแสดงอาการ

ความรวดเร็วในการปฏิบัติงาน ตามคำแนะนำขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) และศูนย์ควบคุมและป้องกันโรคแห่งสหรัฐอเมริกา (Centers for Disease Control and Prevention: CDC) ควรมีการตรวจพบโรค การแจ้งโรค และการตอบสนองต่อโรคพิษสุนัขบ้าภายใน ๗ วัน, ๑ วัน และ ๗ วัน ตามลำดับ โดยการเกิดโรคในสัตว์ป่วยยืนยันตัวที่ ๒ พบว่ามีการตรวจพบโรคได้เร็วกว่าที่หน่วยงานสากลแนะนำ (๔ วัน) ทั้งนี้ ใช้ระยะเวลาในการแจ้งโรค (๕ วัน) เนื่องจากขาดการสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่อปท.และเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อย่างทันทีทันใดรวมทั้งอยู่ในช่วงวันหยุดราชการ สำหรับการตอบสนองต่อโรคหน่วยงานสามารถดำเนินการได้ทันทีตาม

คำแนะนำ (๑ วัน) ทั้งนี้ พบข้อจำกัดในการควบคุมโรค เนื่องจากสุนัขในพื้นที่เป็นสุนัขจรจัดไม่สามารถจับบังคับ เพื่อฉีดวัคซีนได้อย่างครอบคลุมครบถ้วนทั้งหมด และขาดการค้นหาโรคเชิงรุกบริเวณรอบจุดเกิดโรค เพื่อให้การควบคุมโรคมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ผลการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่อปท.ที่เกิดโรคพบว่าทั้งในพื้นที่ตำบลเนินพระและมาบตาพุดยังขาดการลงพื้นที่สำรวจจำนวนประชากรสุนัขและแมวอย่างจริงจัง โดยตำบลมาบตาพุดจะทำการประมาณจำนวนสัตว์คิดเป็นร้อยละ ๑๐ ของจำนวนคนในพื้นที่ ส่วนตำบลเนินพระจะขึ้นทะเบียนในสัตว์ที่พามาฉีดวัคซีนเป็นหลัก ทั้งนี้ ทั้งสองอปท.สามารถฉีดวัคซีนเพื่อใช้ป้องกันโรคในพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่อง แต่ไม่สามารถฉีดวัคซีนได้ครอบคลุมสัตว์ทั้งหมด เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านการจับบังคับสัตว์ สำหรับในพื้นที่ตำบลมาบตาพุดขาดการฝึกอบรมอาสาสมัครฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าต่อเนื่องเป็นระยะเวลา ๗ ปี ในขณะที่ตำบลเนินพระมีการจัดฝึกอบรมอาสาสมัครฉีดวัคซีน และการทำหมันควบคุมประชากรสุนัขและแมวในพื้นที่ตำบลมาบตาพุดดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ของอปท. โดยส่วนใหญ่มักเป็นสัตว์มีเจ้าของ ในขณะที่ตำบลเนินพระมีการจ้างภาคเอกชนดำเนินการโดยเน้นสัตว์จรจัดเป็นหลัก

ผลการทำแบบสอบถามประชาชนด้านโรคพิษสุนัขบ้า รวม ๒๓๖ คริวเรือน แบ่งเป็น พื้นที่เกิดโรค ๑๒๑ คริวเรือน (ร้อยละ ๕๑) และพื้นที่ไม่เกิดโรค ๑๑๕ คริวเรือน (ร้อยละ ๔๙) โดยในพื้นที่เกิดโรคพบว่ามักเลี้ยงสัตว์แบบปล่อย ทั้งสัตว์ที่มีเจ้าของและสัตว์จรจัดมักไม่ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า เนื่องจากไม่สามารถจับบังคับได้ ไม่สามารถเดินทางไปฉีดวัคซีนได้ และบางคนเห็นว่าเป็นเพียงผู้ให้อาหารและไม่จำเป็นต้องพาไปฉีดวัคซีน โดยประชาชนร้อยละ ๑๑ (๑๓ ราย จากทั้งหมด ๑๒๑ ราย) เคยพบสัตว์แสดงอาการต้องสงสัยโรคพิษสุนัขบ้า แต่มีเพียง ๔ ราย (ร้อยละ ๓๖) ดำเนินการแจ้งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ จากการสอบถามประวัติการถูกสัตว์กัด/ข่วนพบว่าร้อยละ ๑๔ (๑๗ ราย จากทั้งหมด ๑๒๑ ราย) เคยถูกกัด/ข่วน และมีจำนวน ๘ จาก ๑๗ รายดังกล่าว (ร้อยละ ๔๗) ไม่ได้ไปพบแพทย์ภายหลังถูกกัด/ข่วน โดยร้อยละ ๓๗.๕ (๓ จาก ๘ ราย) ถูกกัด/ข่วนโดยสัตว์จรจัด และการสอบถามด้านการได้รับข้อมูล/องค์ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่ พบว่ามีประชาชนเพียงร้อยละ ๑๓ ที่เคยได้รับข้อมูล

สำหรับในด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมพบว่า ในด้านความรู้ยังคงมีประชาชนเข้าใจผิดเกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า ๓ ลำดับแรก ได้แก่ โรคพิษสุนัขบ้าหากเป็นแล้วสามารถรักษาหายได้ อาการของสัตว์ที่เป็นโรคจะต้องดูร้ายทุกกรณี และโรคพิษสุนัขบ้าเกิดในช่วงฤดูร้อนเท่านั้น ในด้านทัศนคติเชิงลบยังคงมีประชาชนมองว่าการให้อาหารสัตว์จรจัดถือเป็นการทำบุญ รอคอยฉีดวัคซีนฟรีเท่านั้น และการนำสัตว์ไปรับวัคซีนในจุดบริการเป็นเรื่องยุ่งยาก สำหรับทัศนคติเชิงบวกประชาชนเห็นว่าความสำเร็จของการควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าต้องอาศัยความร่วมมือของหลายภาคส่วน การฉีดวัคซีนป้องกันโรคในทุกปีมีความจำเป็น และควรมีการให้ความรู้เรื่องโรคพิษสุนัขบ้าในชุมชน ในด้านพฤติกรรมพบว่าประชาชนขาดการรายงานโรคทันทีที่พบสัตว์ต้องสงสัย ขาดการฉีดวัคซีนอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ และยังคงให้อาหารสัตว์จรจัดบ่อยครั้ง

จากการประเมินด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของประชาชนในพื้นที่เกิดโรคมีประชาชนที่มีคะแนนประเมินด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมมากกว่าร้อยละ ๘๐ ขึ้นไป จำนวน ๑๘ ราย (ร้อยละ ๑๕) ๕๔ ราย (ร้อยละ ๔๕) และ ๑๐ ราย (ร้อยละ ๘) ตามลำดับ โดยความรู้และทัศนคติ กับทัศนคติและพฤติกรรม มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงควรให้การส่งเสริมทั้ง ๓ ด้านไปพร้อมๆ กัน

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงการเกิดโรคในครั้งนี้ โดยเปรียบเทียบกับพื้นที่ไม่เกิดโรค พบว่าการให้อาหารสัตว์จรจัด การไม่เคยได้รับข้อมูลเกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า และการไม่ได้รับวัคซีนป้องกันโรคอย่างต่อเนื่องเป็นปัจจัยเสี่ยงการเกิดโรคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผลการศึกษา สุนัขทุกตัวที่ได้รับการยืนยันโรคพิษสุนัขบ้าเป็นสุนัขที่ไม่ได้รับการฉีดวัคซีนทั้งหมด สอดคล้องกับผลการศึกษาของนักวิจัยท่านหนึ่งที่ระบุว่าสุนัขจรจัดที่ไม่ได้รับการฉีดวัคซีนและสุนัขเลี้ยงแบบปล่อย เป็นแหล่งรังโรคสำคัญของโรคพิษสุนัขบ้าในประเทศไทย โดยในพื้นที่ชุมชนเมืองที่มีประชากรอาศัยอยู่มาก มักมี อัตราการหมุนเวียนสัตว์เลี้ยงและสัตว์จรจัดเพิ่มมากขึ้น ทั้งจากการเคลื่อนย้ายเข้ามาเพิ่มและการเกิดใหม่ของสุนัข และแมวในพื้นที่ ทั้งนี้ การผ่าตัดทำหมันควบคุมประชากรสัตว์และการฉีดวัคซีนป้องกันโรคยังไม่ครอบคลุมทั่วถึงทุกพื้นที่ ตลอดจนปัญหาด้านการขาดความร่วมมือ ขาดการประสานงานและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่งผลต่อการควบคุมโรคระบาดล่าช้า และทำให้โรคยังคงแพร่กระจายในพื้นที่ ทั้งนี้ หากได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน รวมทั้งคนในชุมชนจะช่วยให้การควบคุมโรคเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และจากการศึกษาพบว่า การฉีดวัคซีนภายหลังการสัมผัสเชื้อในสัตว์ล้มเหลว เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นสัตว์ที่ไม่เคยได้รับการฉีดวัคซีนมาก่อน และต้องใช้ระยะเวลา ๗ - ๑๔ วันกว่าสัตว์จะสามารถสร้างภูมิคุ้มกันต่อเชื้อได้ซึ่งอาจไม่ทันการณ์ และประเด็นความเข้าใจผิดเคลื่อนและขาดความตระหนักรู้ของคนในชุมชนส่งผลต่อการแพร่กระจายของโรคพิษสุนัขบ้า โดยมักพบการเกิดโรคในคนในบริเวณใกล้เคียงกับจุดให้อาหารสุนัขจรจัด ปัญหาภูมิคุ้มกันระดับฝูงค่อนข้างต่ำในพื้นที่เกิดโรค โดยประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวมักรอรับบริการฉีดวัคซีนฟรีตามรอบของอปท.เท่านั้น ตลอดจนข้อจำกัดด้านบุคลากร งบประมาณ และการจับบังคับสัตว์จรจัด ส่งผลให้สัตว์ไม่ได้รับการฉีดวัคซีนอย่างครอบคลุม และประชาชนในพื้นที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า ทำให้ประชาชนขาดความตระหนักรู้ และขาดการมีส่วนร่วมในการป้องกันและควบคุมโรค

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา โดยแบ่งการตอบโต้โรค ๒ ระยะ ได้แก่ (๑) การตอบโต้โรคระบาดทันที ควร มีการสอบสวนโรค ฉีดวัคซีนป้องกันโรค และค้นหาสัตว์ป่วยต้องสงสัย เพื่อเฝ้าระวังและลดการแพร่กระจายของโรค รวมทั้งควรมีการติดตามสถานการณ์อย่างเป็นระบบ และเพิ่มการประสานงานที่เข้มแข็งระหว่างหน่วยงาน (๒) การตอบโต้โรคระบาดในระยะยาว ควรรักษาระดับภูมิคุ้มกันฝูงอย่างน้อยร้อยละ ๗๐ สำหรับในพื้นที่จับ บังคับสัตว์ลำบากอาจจำเป็นต้องพิจารณาใช้วัคซีนรูปแบบกิน (Oral vaccination) รวมถึงควรมีการสำรวจ ประชากรสัตว์ การทำหมันควบคุมประชากร และการส่งเสริมองค์ความรู้ด้านโรคพิษสุนัขบ้าแก่คนในชุมชน

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ (Key success factors):

(๑) *ความร่วมมือและการประสานระหว่างหน่วยงาน* ทั้งสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดระยอง สำนักงานปศุสัตว์ อำเภอกอในการดำเนินการฉีดวัคซีนป้องกันโรคและการเก็บตัวอย่างในพื้นที่ ตลอดจนศูนย์วิจัยและพัฒนาการ สัตวแพทย์ภาคตะวันออกในการดำเนินการตรวจทางห้องปฏิบัติการ ด้านกักกันสัตว์ชลบุรีและจันทบุรีในการ ดำเนินการฉีดพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อโรค และการให้ความร่วมมือของเกษตรกรและผู้ประกอบการ

(๒) *งบประมาณ* ใช้สำหรับการดำเนินการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ การฉีดพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อโรค และการเก็บตัวอย่างเฝ้าระวังโรคระบาดสัตว์

(๓) *บุคลากร* จำนวนบุคลากรที่เพียงพอและมีศักยภาพพร้อมปฏิบัติงานในพื้นที่

ปัญหา/อุปสรรค/ข้อเสนอแนะ :

- ไม่มี -

